

Ragna Aarli

*Offentlig rettergang: Publikums adgang til innsyn i
og omtale av straffesaker*

Cappelen Akademisk Forlag 2010

De fleste straffesager forløber uden at der er tilhørere til stede, og princippet om offentlighed i retsplejen har efterhånden mistet sin betydning som individuel retssikkerhedsgaranti for tiltalte i straffesager: Dels bliver tiltaltes interesse i en retfærdig rettergang varetaget af andre retsprincipper som retten til en selvvalgt forsvarer og lægdommeres medvirken i strafferetsplejen, og dels opfatter hovedparten af de tiltalte medieomtale af deres sag som en større belastning end både straffeprocessuelle indgreb, rettergang og straf. Der skal dog nødvendigvis være offentlighed i (straffe)retsplejen i et retssamfund, og da individuelle interesser altså ikke længere i sig selv kan begrunde princippet om åbne døre i straffesager, er spørgsmålet, *hvor langt kollektive hensyn kan begrunde indsigt i og omtale af straffesager.*

Dette spørgsmål er emnet for Ragna Aarlis *Offentlig rettergang – Publikums adgang til innsyn i og omtale av straffesaker*, som bygger på hendes ph.d.-afhandling med samme titel fra Universitetet i Bergen i 2009. Fremstillingen er på 531 sider (plus 100 siders kilder og registre) og består af fem ikke umiddelbart sammenhængende dele: Efter introduktion af afhandlingens problemstilling, formål og metode (del 1) indledes afhandlingen med en fremstilling af, hvordan straffeprocessens og massemediernes udvikling gennem tiden har sat forskellige barrierer for offentlighedens faktiske muligheder for indsigt i og omtale af straffesager (del 2). Dette sker bl.a. gennem inddragelse af Mirjan Damaskas teori om idealtypiske procesordninger og en fremstilling af mediesystemet og mediernes funktion i et systemisk perspektiv. Herefter behandler forfatteren Den Europæiske Menneskerettighedskonventions krav til beskyttelse af offentlighed i straffesager (del 3). Dette sker bl.a. med fokus på afvejningen af modstående hensyn i sammenstødet mellem ytringsfrihed og retssikkerhedshensyn på den ene side og ytringsfrihed og straffesagens aktørers privatlivsinteresser på den anden side. Del 4 omhandler den nationale (dvs. den norske) beskyttelse af offentlighedens adgang til indsigt i og omtale af straffesager. Fremstillingen omfatter en gennemgang af den norske offentlighedsordning og en mere normativ diskussion af, hvorvidt tilsikringen af uafhængige og upartiske domstole henholdsvis beskyttelse af straffesagens aktører medfører eller bør medføre indskrænkninger af offentlighed i straffesager. Der drages retspolitiske konklusioner og stilles forslag om

reguleringsmæssige tiltag, så den norske offentlighedsordning i højere grad kommer til at understøtte den nutidige begrundelse for offentlighed. Endelig afsluttes afhandlingen med en kort del 5 (4½ side), hvor forfatteren opregner fem udviklingstræk, som viser, at nye kollektive hensyn er ved at overtage den oprindelige individuelle begrundelse for offentlighed i straffesager.

Det overordnede mål med afhandlingen er at bidrage til at skabe større indsigt i det »rettslige kommunikationsprojekt av generell betydning for hvordan vi nærmere skal forstå forholdet mellem rett og samfunn.« (side 52). Afhandlingens omdrejningspunkt er en undersøgelse af, om den norske offentlighedsordning er udformet på en måde, der med respekt for modstående hensyn (især ytringsfrihed, privatliv og domstolenes uafhængighed/upartiskhed) understøtter den politiske og samfundsmæssige begrundelse for offentlighed i straffesager. Denne undersøgelse gennemføres ved hjælp af en række analyser, som fra forskellige vinkler belyser offentlighedsprincippet begrundelse, funktion, regulering, sammenstød med andre rettigheder og samspil med medierne. Afhandlingen er i hovedsagen af retsdogmatisk karakter, men i belysningen af forskningsspørgsmålets samfundsteoretiske og retspolitiske aspekter inddrages andre ekskurser. I modsætning til en ren retsdogmatisk fremstilling, hvor hovedvægten ville ligge på undtagelserne til offentlighedsprincippet, er tyngdepunktet i afhandlingen lagt på indholdet og forståelsen af offentlighedsprincippet hovedregel.

Bogen bærer præg af at være en udgivelse af en retsvidenskabelig afhandling, og det gør den mindre velegnet for praktikere, som vil få vanskeligt ved at finde svar på de spørgsmål, der opstår i praksis. Der er tale om en omfattende fremstilling, som kun i mindre grad opfattes som et sammenhængende værk under læsningen, og det kan derfor være svært at følge en rød tråd gennem afhandlingen. Forfatterens tilgang til emnet er meget teoretisk, og hun benytter avancerede sprogkonstruktioner, som ind imellem nødvendiggør genlæsning af komplicerede sætninger. Man er som læser i tvivl om, hvorvidt forfatteren når sit mål – om at skabe større indsigt i det »rettslige kommunikationsprojekt av generell betydning for hvordan vi nærmere skal forstå forholdet mellem rett og samfunn« – hvilket bl.a. hænger sammen med, at den afsluttende del er meget kort og lader en endelig konklusion stå åben. Man kommer til at tænke på, om »nettoegenskapet« (side 531) efterfølgende er blevet påvirket af straffesagen mod Anders Behring Breivik i 2012. Den var et eksempel på en enestående grad af offentlighed: Alle retsmøder blev gennemført i fuld åbenhed bl.a. ved hjælp af ekstra tilhørerpladser i retslokalet, storskærme i tilstødende lokaler, direkte transmissioner i radio og tv og et tæt samarbejde mellem retten og medierne. Beslutningen om fuld offentlig-

hed gav anledning til debat i Norge, og man bliver nysgerrig efter at høre, hvordan forfatteren ville have reflekteret over erfaringerne fra denne sag.

Fra et videnskabeligt perspektiv er udgivelsen et vigtigt bidrag til belysning af et emne, der ikke er særlig velbehandlet i nordisk sammenhæng. Ragna Aarli demonstrerer et højt akademisk niveau og lykkes med en tværfaglig tilgang, hvilket måske hænger sammen med, at hun udover at være jurist også er cand. phil. med hovedfag i massekommunikation og kulturformidling. Bortset fra del 4 om den norske offentlighedsordning gør emnets universelle karakter bogen relevant i alle nordiske lande. Den er gennemgående velskrevet og veldisponeret og henvender sig dermed også til danske forskere og andre interesserede.

Vibeke Borberg

Adjunkt, ph.d., Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet